

PREKATEC

[PRIROČNIK]

Avtorici: Špela Dolamič in Sarah Grošič

KAZALO

Kaj je prekarnost

3

Dostojno delo

5

ZDR - 1

7

Oblike dela

11

**Nestandardne
oblike dela**

28

Oglasi za delo

31

**Razgovor za
službo**

34

**Pogodba o
zaposlitvi**

36

Plačilna lista

37

**Raziskovanje
sebe in okolja**

38

**Viri in
literatura**

45

KAJ JE PREKARNOST?

Prekarno delo pojmujeemo kot katerokoli pravno ali izvenpravno vrsto dela, ki je v temelju negotova in ki v sodobnem času kaže znake rušenja pridobljenih delavskih pravic in socialne varnosti.

– Gibanje za dostojno delo in socialno družbo

Pravni pogled

Kot prekarne označuje **vse pravne oblike dela, drugačne od zaposlitve za nedoločen čas, ki velja za normalno.** Po tej opredelitvi je samozaposlenost skupaj s zaposlitvijo za določen čas, agencijskim delom, študentskim delom, delom po civilnopravnih ali avtorskih pogodbah in še nekaterimi oblikami pogodb o delu po definiciji prekarna. Če razumemo prekarnost na tak način, jo **lahko enačimo s pojmom atipičnih oblik dela.**

Sociološki pogled

Osredotoča se na družbene in ekonomske lastnosti položaja posameznika in **prekarnost povezuje z negotovostjo.**

– Kovačič (2020)

Besede o prekarnosti...

dr. Barbara Samaluk za Dnevnik (2015):

»Prekarnosti ne moremo razumeti le na polju dela, ampak jo moramo umestiti širše družbeno,« [...] »Prekarnost ne zajema le področja dela in izgubo materialnega položaja, ampak gre tudi za izgubo socialnih in družbenih mrež. Odkriti in spoznati moramo proces prekarizacije, za to pa bo treba iti tudi nazaj, razumeti položaj posameznika in skupin delavcev v preteklosti in kako se je ta spreminjal. Največji problem ni v tem, da so ljudje prekarni delavci ali da nimajo dostopa do dela, ampak da nimajo niti dostopa do socialnih mrež, ki so nekoč obstajale. Zato je nujno najti nove načine, kako ljudi vendarle povezati in spraviti skupaj. Kajti le iz prakse in realnih skupnih točk lahko razvijaš simbolni boj. Teorija ne pomaga.«

dr. Aleksandra Kanjuo Mrčela za ONAPLUS (2024):

»V prekarnem položaju so, na primer novinarka, od katere delodajalec zahteva status “samozaposlene podjetnice”, da bi zmanjšal lastno tveganje; delavka, zaposlena za določen čas, ki bi rada delala s polnim delovnim časom, ampak ji delodajalec ne želi plačevati višjih socialnih prispevkov; študent, ki dela poln delovni čas, plačan pa je na napotnico in motiviran, da ne diplomira, ker bo izgubil “službo”; dostavljavec hrane za platformno podjetje in platformna delavka, ki opravlja mikro delovne naloge, ki se borita, da bi jima sploh priznali delavski status. Vsem je skupno nezadovoljstvo s sedanjo delovno situacijo in nepredvidljiva prihodnost...«

DOSTOJNO DELO

Dostojno delo (ang. Decent Work), kot ga opredeljuje Mednarodna organizacija dela (ILO), je zaposlitev, ki zagotavlja pravično in varno plačilo, socialno varnost, osnovne pravice delavcev in delovne pogoje, ki spoštujejo dostojanstvo posameznika. Temeljni elementi dostojnega dela so:

1. **Ustrezna plača:** Delavcem mora biti zagotovljeno plačilo, ki omogoča dostojno življenje zase in svojo družino.
2. **Varnost pri delu:** Delavci morajo imeti zagotovljene varne in zdrave delovne pogoje.
3. **Socialna zaščita:** Delavci morajo imeti dostop do socialnih pravic, kot so bolniške odsotnosti, pokojnine, nadomestila za brezposelnost.
4. **Enake možnosti in obravnava:** Ne sme biti diskriminacije glede na spol, narodnost, starost, vero ali druge osebne okoliščine.
5. **Svoboda združevanja in kolektivna pogajanja:** Delavci imajo pravico do združevanja v sindikate in kolektivnih pogajanj z delodajalcem.

Dostojno delo je ključno za izboljšanje življenjskega standarda, zmanjšanje neenakosti ter zagotavljanje družbene stabilnosti in blaginje.

Prekarno delo : Dostojno delo

Nestabilna
zaposlitev

Stabilna
zaposlitev

01

02

Nezadostna
socialna
zaščita

Socialna
zaščita

02

03

Omejene
delavske
prave

Spoštovanje
delavskih
prav

03

04

Nizki dohodki

Primerni
dohodki

04

05

Pomanjkanje
varnosti

Varnost pri
delu

05

06

Diskriminacija

Enake
možnosti in
obravnav

06

07

Ni možnosti
napredovanja

Možnost
poklicnega
razvoja

07

08

Prepoved
kolektivnega
združevanja

Možnost
sindikalnega
udejstvovanja

08

ZDR-1

ZDR-1 (Zakon o delovnih razmerjih) ureja pravice in obveznosti delavcev ter delodajalcev v delovnem razmerju v Sloveniji. Tukaj je strnjen pregled glavnih vsebin ZDR-1 po pomembnih členih:

Uvodne določbe (1.–8. člen)

- 1. člen: Namen zakona je urejanje delovnih razmerij med delavcem in delodajalcem.
- 2. člen: Določa, da se zakon uporablja za vse delavce in delodajalce, razen za javne uslužbenke, kjer veljajo posebni predpisi.
- 3. člen: Vsebina pogodbe o zaposlitvi mora biti skladna z zakonom.
- 4.–8. člen: Določa načelo enakopravnosti, prepoved diskriminacije in zaščito osebnih podatkov delavcev.

Pogodba o zaposlitvi (9.–34. člen)

- 9. člen: Pogodba o zaposlitvi mora biti sklenjena v pisni obliki.
- 12. člen: Pogodba za določen čas je dovoljena le v primerih, ki so določeni z zakonom (npr. projektno delo, nadomeščanje).
- 31.–34. člen: Pogodba lahko določa poskusno delo, vendar ne sme trajati dlje kot šest mesecev.

Pravice, obveznosti in odgovornosti iz delovnega razmerja (35.–90. člen)

- 36. člen: Določa pravice in obveznosti delavca in delodajalca, kot so delovni čas, odmor, plačilo, varnost in zdravje pri delu.
- 41.–45. člen: Določa pravico do letnega dopusta, bolniškega dopusta in odsotnosti zaradi osebnih okoliščin.
- 46.–52. člen: Urejajo varstvo žensk med nosečnostjo, starševsko odsotnost in pravice staršev.
- 53. člen: Določa pravico delavcev do varnega in zdravega delovnega okolja.
- 56.–57. člen: Določbe o nadurnem delu in prepovedi prekomernega dela.

Plačilo za delo (126.–137. člen)

126. člen: Določa, da ima delavec pravico do plačila za opravljeno delo in plačilo mora biti v skladu z zakonodajo in kolektivno pogodbo.

128. člen: Minimalna plača ne sme biti nižja od z zakonom določenega zneska.

130.–132. člen: Plačilo nadur, dodatki za delo ob nedeljah, praznikih in ponoči.

Prenehanje pogodbe o zaposlitvi (88.–119. člen)

89. člen: Pogodba o zaposlitvi preneha z odpovedjo, potekom časa (če je bila sklenjena za določen čas), po sporazumu ali v drugih primerih, določenih z zakonom.

91. člen: Odpoved pogodbe je lahko redna ali izredna. Redna odpoved mora biti podana iz upravičenih razlogov, kot so poslovni razlogi ali nesposobnost.

108. člen: V primeru prenehanja pogodbe ima delavec pravico do odpovednega roka in odpravnine, če je bil zaposlen več kot eno leto.

Varstvo pravic delavcev (183.–213. člen)

183. člen: Delavci imajo pravico do varstva pred nezakonitim prenehanjem pogodbe.

185. člen: V primeru spora med delavcem in delodajalcem lahko delavec vloži tožbo pred delovnim sodiščem.

190.–193. člen: Varstvo sindikalnih predstavnikov in delavskih zaupnikov pred odpovedjo.

Delovni čas in odmori (142.–154. člen)

143. člen: Polni delovni čas ne sme presegati 40 ur na teden.

155.–160. člen: Pravica do odmora med delovnim časom, dnevnega počitka in tedenskega počitka.

Posebno varstvo nekaterih kategorij delavcev (181.–182. člen)

181. člen: Določa varstvo starejših delavcev, invalidov in delavcev z zmanjšano delovno sposobnostjo.

182. člen: Posebno varstvo pred odpovedjo za delavce, ki so starši mladoletnih otrok ali nosečnice.

Inšpektorat za delo (244.–254. člen)

246. člen: Inšpektorat za delo izvaja nadzor nad izvajanjem zakona in ukrepa ob kršitvah.

Pravice delavca po ZDR-1

1. Pravica do plačila za delo:

- Delavec ima pravico do pravičnega plačila za opravljeno delo. Plačilo mora biti v skladu s pogodbo o zaposlitvi in predpisi (minimalna plača, dodatek za delo ponoči, ob nedeljah, praznikih itd.).

2. Pravica do varnosti in zdravja pri delu:

- Delavec ima pravico do dela v varnem in zdravem delovnem okolju. Delodajalec mora zagotoviti varne pogoje dela in izvajati ukrepe za varstvo zdravja.

3. Pravica do počitkov in dopustov:

- Delavec ima pravico do dnevnega, tedenskega počitka ter letnega dopusta (minimalno 4 tedne letno). Pravica do odmora med delovnim časom je tudi zakonsko določena.

4. Pravica do enake obravnave in prepoved diskriminacije:

- Delavec ima pravico do enake obravnave, ne glede na spol, starost, narodnost, raso, veroizpoved, invalidnost ali katero koli drugo osebno okoliščino.

5. Pravica do dostojanstva pri delu:

- Delavcu mora biti zagotovljeno spoštovanje dostojanstva med opravljanjem dela, brez nadlegovanja, trpinčenja ali kakršnega koli drugega neprimerne ravnanja.

6. Pravica do izobraževanja in usposabljanja:

- Delavec ima pravico do usposabljanja in dodatnega izobraževanja, ki je potrebno za opravljanje dela.

7. Pravica do sindikalnega delovanja:

- Delavec ima pravico do včlanitve v sindikate, kolektivnih pogajanj in stavk.

8. Pravica do varstva pred odpovedjo:

- Delavec ima pravico do varstva pred neutemeljeno ali nepravično odpovedjo delovnega razmerja. Zakon določa posebne postopke odpovedi in pravna sredstva za primer nezakonite odpovedi.

9. Pravica do odškodnine in varstva pri prenehanju pogodbe o zaposlitvi:

- Delavcu pripada odpravnina ob odpovedi pogodbe, če je odpoved podana iz poslovnih razlogov ali iz nesposobnosti.

Dolžnosti delavca po ZDR-1

1. Dolžnost opravljanja dela:

- Delavec mora delo opravljati vestno, odgovorno in v skladu z navodili delodajalca ter pogodbo o zaposlitvi.

2. Dolžnost obveščanja o okoliščinah, ki vplivajo na delo:

- Delavec mora delodajalca obvestiti o vsaki okoliščini, ki bi lahko vplivala na njegovo sposobnost za opravljanje dela (npr. bolezen, poškodbe).

3. Dolžnost spoštovanja pravil delovnega okolja:

- Delavec se mora držati pravil in predpisov, ki veljajo v podjetju, vključno s spoštovanjem varnostnih in zdravstvenih predpisov.

4. Dolžnost varovanja poslovnih skrivnosti:

- Delavec mora varovati poslovne skrivnosti, ki jih je izvedel med opravljanjem svojega dela.

5. Dolžnost izpolnjevanja pogodbenih obveznosti:

- Delavec mora spoštovati obveznosti iz pogodbe o zaposlitvi in delati v skladu s pogodbeno določenimi delovnimi nalogami.

6. Dolžnost preprečevanja škode:

- Delavec je dolžan preprečiti škodo delodajalcu in ravnati skrbno, da se preprečijo izgube ali druge škodljive posledice.

OBLIKE DELA

Najpogostejša oblika dela je delo na podlagi pogodbe o zaposlitve za **nedoločen** ali **določen čas**. Enkratna, občasna ali kratkotrajna dela se lahko izvajajo preko **podjemne** ali **avtorske pogodbe**, **začasnega** ali **občasnega dela upokojenca**, **osebnega dopolnilnega dela**, **kratkotrajnega dela** ali **študentskega dela**.

V Sloveniji se delovno razmerje načeloma sklepa na podlagi pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas. Lahko pa se sklene tudi za določen čas.

Poleg **Zakona o delovnih razmerjih (ZDR-1)** ([Povezava na zunanjo povezavo](#)), urejajo področje zaposlovanja še **kolektivne pogodbe** in **splošni akti delodajalca**.

Slovenska zakonodaja pozna tudi več posebnih oblik opravljanja dela za enkratna, občasna ali kratkotrajna dela, kot je na primer:

- **delo po podjemni pogodbi** ali
- **avtorski pogodbi**,
- **začasno ali občasno delo upokojencev**,
- **osebno dopolnilno delo** ali
- **kratkotrajno delo** ter
- za študente in dijake **študentsko delo**.

Pridobite lahko tudi poseben status (**status kmeta**, **status samostojnega novinarja**, **status samozaposlenega v kulturi**, **status zasebnega raziskovalca**), ki vam omogoča samostojno opravljanje določene dejavnosti, ne da bi vam bilo treba ustanoviti podjetje ali vstopiti v delovno razmerje.

ZAPOSLOITEV ZA NEDOLOČEN ČAS

Opis: Pogodba je sklenjena za redno delo za nedoločen čas.

Plača: Da.

Zdravstveno zavarovanje: Da.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Da.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da.

Trajanje: Neomejeno.

Plačan dopust: Da.

Plačana bolniška odsotnost: Da.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Da.

Regres: Da.

Akontacija dohodnine: Da.

Možnost napredovanja: Da.

Splošna fleksibilnost: Nizka.

Odpravnina: Da.

ZAPOSLOITEV ZA DOLOČEN ČAS

Opis: Sklepa se projektna dela, sezonska dela, nadomeščanja.

Plača: Določeno s pogodbo.

Zdravstveno zavarovanje: Da.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Da.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da.

Trajanje: Omejeno.

Plačan dopust: Da, sorazmerno.

Plačana bolniška odsotnost: Da.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Da.

Regres: Da, sorazmeren.

Akontacija dohodnine: Da.

Možnost napredovanja: Da.

Splošna fleksibilnost: Nizka.

Odpravnina: Da.

POGODBA O ZAPOSLOTVI ZA SKRAJŠAN DELOVNI ČAS

Opis: Za vse, ki ne morejo delati polni delovni čas.

Plača: Določena s pogodbo.

Zdravstveno zavarovanje: Da.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Da.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da.

Trajanje: Neomejeno.

Plačan dopust: Da.

Plačana bolniška odsotnost: Da.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Da.

Regres: Da, sorazmeren.

Akontacija dohodnine: Da.

Možnost napredovanja: Da.

Splošna fleksibilnost: Nizka.

Odpravnina: Da.

DELO PREKO ŠTUDENTSKE NAPOTNICE

Opis: Delo, ki ga opravljajo osebe, ki imajo status študenta ali dijaka.

Plača: Zakonsko določena minimalna postavka (Bruto 7,20€/h).

Zdravstveno zavarovanje: Ne. Do 26 leta so študentje in dijaki zavarovani preko staršev ali skrbnikov.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Da, krije delodajalec.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da.

Trajanje: Začasno in občasno.

Plačan dopust: Ne.

Plačana bolniška odsotnost: Ne.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Ne.

Regres: Ne.

Akontacija dohodnine: Do določene meje oproščeno plačilo dohodnine.

Možnost napredovanja: Ne.

Splošna fleksibilnost: Visoka.

Odpravnina: Ne.

PRAKSA

Opis: Je bolj oblika izobraževanja kot oblika dela. Namenjena dijakom srednjih poklicnih in strokovnih šol, kjer se ti učijo neposredno v delovnem okolju.

Plača: Višina nagrade je določena s predpisi in je odvisna od trajanja usposabljanja ter določil v pogodbi med šolo, delodajalcem in dijakom. Lahko je določena tudi s kolektivnimi pogodbami.

Zdravstveno zavarovanje: Enako kot pri študentskem delu.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Ne, razen če je nagrada izplačana preko študentske napotnice, potem velja enako kot študentsko delo.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da.

Trajanje: Odvisno od učnega načrta.

Plačan dopust: Ne.

Plačana bolniška odsotnost: Ne.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Ne, oziroma odvisno od dogovora.

Regres: Ne.

Akontacija dohodnine: Ne.

Možnost napredovanja: Ne.

Splošna fleksibilnost: Nizka.

Odpravnina: Ne.

VAJENIŠTVO

Opis: Za dijake, ki so vključeni v programe srednjega poklicnega izobraževanja.

Plača: Vajeniška nagrada (določena z zakonom in kolektivnimi pogodbami).

Zdravstveno zavarovanje: Enako kot pri študentskem delu.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Ne, razen če je nagrada izplačana preko študentske napotnice, potem velja enako kot študentsko delo.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da.

Trajanje: Odvisno od poklicnega programa. Začasno.

Plačan dopust: Ne.

Plačana bolniška odsotnost: Ne.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Da.

Regres: Ne.

Akontacija dohodnine: Ne, razen če je nagrada izplačana preko študentske napotnice, potem velja enako kot študentsko delo.

Možnost napredovanja: Ne.

Splošna fleksibilnost: Nizka.

Odpravnina: Ne.

PRIPRAVNIŠTVO

Opis: Za diplomante različnih strok, kot so psihologi, zdravstveni delavci, socialni delavci in drugi.

Plača: Minimalno 70% osnovne plače na enakem ali primerljivem delovnem mestu, razen, če je ta znesek nižji od minimalne plače, potem pripada minimalna plača.

Zdravstveno zavarovanje: Da, krije delodajalec.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Da, krije delodajalec.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da.

Trajanje: Odvisno od področja.

Plačan dopust: Da.

Plačana bolniška odsotnost: Da.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Da.

Regres: Da.

Akontacija dohodnine: Da.

Možnost napredovanja: Ne.

Splošna fleksibilnost: Nizka.

Odpravnina: Da.

ZAČASNO ALI OBČASNO DELO UPOKOJENCEV

Opis: Upokojenci lahko opravljajo začasno ali občasno delo na podlagi pogodbe o opravljanju začasnega ali občasnega dela kot posebnega civilnopravnega pogodbenega razmerja med delodajalcem in upravičencem. Podobno kot delo preko študentske napotnice.

Plača: Določena s pogodbo, minimalna postavka enaka kot pri študentskem delu.

Zdravstveno zavarovanje: Da.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Ne.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da.

Trajanje: Največ 60 ur mesečno.

Plačan dopust: Ne.

Plačana bolniška odsotnost: Ne.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Ne.

Regres: Ne.

Akontacija dohodnine: Da.

Možnost napredovanja: Ne.

Splošna fleksibilnost: Visoka.

Odpravnina: Ne.

KRATKOTRAJNO DELO

Opis: Za kratkotrajno delo se šteje brezplačno opravljanje dela v mikro družbi z najmanj enim in največ 10 zaposlenimi ali pri samozaposleni osebi z največ 10 zaposlenimi, pri čemer morajo biti izpolnjeni še drugi zakonsko določeni pogoji. Kratkotrajno delo lahko npr. opravlja: starš, otrok ali zakonec lastnika ali solastnika mikroorganizbe ali samozaposlene osebe. Za to vrsto dela, ni potrebno skleniti pogodbe.

Plača: Ni plačila, gre za brezplačno opravljena dela.

Zdravstveno zavarovanje: Da.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Ne.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da.

Trajanje: Izredno začasno.

Plačan dopust: Ne.

Plačana bolniška odsotnost: Ne.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Ne.

Regres: Ne.

Akontacija dohodnine: Ne.

Možnost napredovanja: Ne.

Splošna fleksibilnost: Visoka.

Odpravnina: Ne.

DELO PREKO AVTORSKE POGODBE

Opis: Preko avtorske pogodbe se lahko opravlja določeno dogovorjeno delo, ki je individualna intelektualna stvaritev (na področju znanosti, umetnosti, ...). Torej gre za avtorsko delo.

Plača: Določena v pogodbi, glede na dogovor med naročnikom in avtorjem.

Zdravstveno zavarovanje: Ne.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Da.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da, če nisi istočasno v drugem delovnem razmerju.

Trajanje: Določen je rok do katerega je potrebno delo opraviti.

Plačan dopust: Ne.

Plačana bolniška odsotnost: Ne.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Določeno v pogodbi. Načeloma ne.

Regres: Ne.

Akontacija dohodnine: Plača avtor sam.

Možnost napredovanja: Ne.

Splošna fleksibilnost: Srednja.

Odpravnina: Ne.

DELO PREKO PODJEMNE POGODBE

Opis: Preko podjetne pogodbe se lahko opravlja določeno dogovorjeno delo, kot npr. izdelava ali popravilo stvari, umska in telesna dela,...

Plača: Določena v pogodbi, glede na dogovor med naročnikom in podjetnikom.

Zdravstveno zavarovanje: Ne.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Da.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da, če nisi istočasno v drugem delovnem razmerju).

Trajanje: Določen je rok do katerega je potrebno delo opraviti.

Plačan dopust: Ne.

Plačana bolniška odsotnost: Ne.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Določeno v pogodbi. Načeloma ne.

Regres: Ne.

Akontacija dohodnine: Plača jo podjetnik.

Možnost napredovanja: Ne.

Splošna fleksibilnost: Srednja.

Odpravnina: Ne.

OSEBNO DOPOLNILNO DELO

Opis: Za osebno dopolnilno delo se šteje, kadar posameznik samostojno opravlja dela pomoči v gospodinjstvu in njim podobna dela, nabira in prodaja gozdne sadeže in zelišča ter opravlja druga manjša dela, pod pogojem, da posebni predpisi ne določajo drugače.

Plača: Vrednotnice (od 1. aprila 2024 znaša 12,93 bruto).

Zdravstveno zavarovanje: Da.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Da.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da.

Trajanje: Občasno.

Plačan dopust: Ne.

Plačana bolniška odsotnost: Ne.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Ne.

Regres: Ne.

Akontacija dohodnine: Plača jo sam.

Možnost napredovanja: Ne.

Splošna fleksibilnost: Visoka.

Odpravnina: Ne.

SAMOSTOJNI PODJETNIK

Opis: Samostojni podjetnik je fizična oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost v okviru organiziranega podjetja. Registracija s.p. je preprosta in zanjo ustanovitveni kapital ni potreben. Kot gospodarski subjekt je neomejeno odgovoren z vsem svojim premoženjem.

Plača: Samostojno določeno.

Zdravstveno zavarovanje: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Trajanje: Redno ali občasno.

Plačan dopust: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Plačana bolniška odsotnost: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Regres: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Akontacija dohodnine: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Možnost napredovanja: Ne.

Splošna fleksibilnost: Visoka.

Odpravnina: Ne

POPOLDANSKI S.P.

Opis: Podobno kot s.p., odprejo ga lahko tisti, ki so redno zaposleni za polni delovni čas.

Plača: Samostojno določeno.

Zdravstveno zavarovanje: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Trajanje: Občasno.

Plačan dopust: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Plačana bolniška odsotnost: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Regres: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Akontacija dohodnine: Da, posameznik si ga sam plačuje.

Možnost napredovanja: Ne.

Splošna fleksibilnost: Visoka.

Odpravnina: Ne.

DELO NA ČRNO

Opis: Delo brez pogodbe, je prepovedano.

Plača: Na roke.

Zdravstveno zavarovanje: Ne.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje: Ne.

Zavarovanje za poškodbe na delu in poklicne bolezni: Ne.

Trajanje: Ni določeno.

Plačan dopust: Ne.

Plačana bolniška odsotnost: Ne.

Plačilo stroškov za prevoz in prehrano: Ne.

Regres: Ne.

Akontacija dohodnine: Ne.

Možnost napredovanja: ?

Splošna fleksibilnost: Visoka.

Odpravnina: Ne.

DELO PREKO MANDANTNE POGODBE

Opis: Mandatna pogodba se lahko uporablja kot pogodba o zaposlitvi, vezana na določen mandat (npr. predsednik organizacije). Omogoča opravljanje storitev brez potrebe po registraciji samostojne dejavnosti, pri čemer mandatar izda račun za opravljeno delo. Ta pogodba je pogostejša pri visokih strokovnjakih, kot so odvetniki, direktorji ali zdravniki, in je bolj oblika sodelovanja kot oblika zaposlitve.

AGENCIJSKO DELO

Opis: Delavci so zaposleni pri agenciji za posredovanje dela, ampak samo delo se opravlja pri uporabniku storitev agencije. Lastnosti njihovega dela so določene v pogodbi, ki jo imajo sklenjeno z delodajalcem.

PLATFORMNO DELO

Opis: Pravno gledano, to ni posebna vrsta dela. Opravlja se preko s.p., študentske napotnice ali pogodbe o zaposlitvi.

– Povzeto po delovni verziji priročnika za mladinske delavce SINDIKALNE VSEBINE Z METODAMI MLADINSKEGA DELA Sindikata Mladi plus, Zavoda BOB, Mladinskega sveta Slovenije in Zveze Škis

NESTANDARDNE OBLIKE DELA

Nestandardne oblike zaposlitve in prekarno delo se v velikem, celo pretežnem delu prekrivata, pri čemer MOD kot nestandardne oblike zaposlitve navaja:

- začasne zaposlitve (angl. temporary employment), torej zaposlitev za določen čas, vključno z na projekt ali nalogo vezane pogodbe, občasno delo, sezonsko delo, dnevničarji itd.,
- zaposlitev za krajši delovni čas od polnega, vključno z delom na zahtevo oziroma vpoklic (angl. part-time in on-call work),
- večstranska razmerja (angl. multi-party employment), kot sta agencijsko delo in podizvajalsko delo (angl. temporary agency work, subcontracted labour),
- prikrita delovna razmerja in odvisni samozaposleni (angl. disguised employment, dependent self-employment).

V poročilu MOD o nestandardnih oblikah zaposlitve je identificiranih sedem področij negotovosti, povezanih z delom (angl. work insecurity):

1. varnost zaposlitve,

2. zaslužek/plačilo,

3. delovni čas,

4. varnost in zdravje pri delu,

5. pokritost s socialno varnostjo,

6. usposabljanje,

7. zastopanost in druge temeljne delavske pravice (kolektivne pravice delavcev, ter varstvo pred diskriminacijo, odprava prisilnega dela, prepoved otroškega dela).

Glede obravnave vpliva prekarizacije dela na individualne pravice delavcev je tako treba neprekinjeno spremljati in analizirati ta vpliv oziroma prikrajšanja zlasti glede naslednjih vidikov:

- **varnost zaposlitve:**

- pravica do varstva pred prenehanjem zaposlitve brez utemeljenega razloga,
- odpravnina,
- odpovedni rok,
- možnost pridobiti drugo zaposlitev,
- itd.,

- **plačilo:**

- pravica do minimalne plače,
- dodatki k plači in dodatna plačila,
- varstvo plače (redno, pravočasno in pravilno izplačilo, varstvo v primeru insolventnosti, izvršbe, pobota ipd.),
- itd.,

- **delovni čas:**

- pravica do omejenega delovnega časa,
- regulirano in omejeno opravljanje nadurnega dela,
- razporeditev delovnega časa,
- trajanje delovnega časa,
- možnosti za usklajevanje delovnih in družinskih oziroma zasebnih obveznosti,
- itd.,

- **odmori, počitki in letni dopust:**

- pravica do odmora,
- pravica do dnevnega in tedenskega počitka,
- pravica do letnega dopusta in drugih odsotnosti,

- **usposabljanje, izobraževanje in razvoj kariere:**
 - preventiva pred izgubo zaposlitve,
 - ohranjanje in razvijanje zaposlitvenih možnosti,
 - možnosti za napredovanje in/ali pridobitev nove zaposlitve,
- **prepoved diskriminacije:**
 - pravica do enakega obravnavanja pri dostopu do zaposlitve,
 - med zaposlitvijo glede vseh njenih vidikov in
 - tudi pri prenehanju zaposlitve,
- **varstvo zasebnosti, osebnostnih pravic in dostojanstva pri delu**
- **dostop do pravnega varstva:**
 - sodno varstvo individualnih pravic delavcev,
 - inšpekcijski nadzor nad spoštovanjem pravic delavcev.

– Kresal Šoltes idr. (2020)

OGLASI ZA DELO

Na kaj biti pozoren pri oglasih za delo:

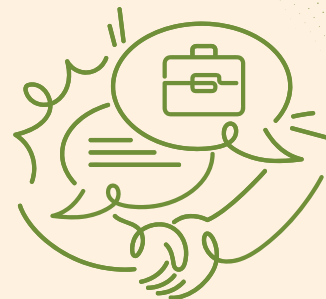
- **Jasnost opisa delovnega mesta:** Oglas mora jasno določiti odgovornosti in pričakovanja.
- **Plačilo in ugodnosti:** Oglas bi moral vsebovati informacije o plači ali plačilnem razredu ter drugih ugodnostih (dopust, zdravstveno zavarovanje itd.).
- **Zahtevane kvalifikacije:** Preveri, ali so zahtevane kvalifikacije realne in sorazmerne z delovnim mestom.
- **Delovni pogoji:** Preveri, ali je delo za polni ali skrajšani delovni čas, fleksibilen delovni čas, delo na daljavo ipd.
- **Status zaposlitve:** Pomembno je vedeti, ali gre za redno, začasno ali projektno zaposlitev.
- **Lokacija dela:** Preveri, če je jasno navedena lokacija dela in ali je pričakovano pogosto potovanje.
- **Nejasni izrazi:** Bodi pozoren_a na izraze, kot so "dinamično okolje", "pripravljeni na izzive" ipd., ki včasih prikrivajo prekomerno delovno obremenitev ali slabe delovne pogoje.
- **Diskriminacija:** Preveri, da oglas ne vključuje diskriminatornih zahtev glede spola, starosti, rase ali druge osebne značilnosti.
- **Preveri zakonitost:** Oglas mora biti v skladu z delovno zakonodajo in ne sme obljubljeni nelegalnih pogojev zaposlitve.
- **Reference podjetja:** Preveri ugled podjetja na platformah, kjer zaposleni ocenjujejo svoje delodajalce.

Primeri neprimernih oglasov za delo:

- **Delo brez plačila:** Oglas, ki ponuja "priložnost za izkušnje", vendar brez plačila, za polno delovno obveznost.
- **Diskriminacija po spolu:** Oglas, ki zahteva samo moške ali ženske, če to ni utemeljeno s specifičnimi delovnimi zahtevami.
- **Starostna diskriminacija:** Zahteva po določeni starosti, npr. "do 35 let".
- **Etnija ali rasa:** Oglas, ki navaja, da so zaželeni osebe določene etnične skupine.
- **Nejasne obveznosti:** Oglas, ki ne določa delovnega časa ali konkretnih nalog.
- **Preizkus brez plačila:** Oglas, ki zahteva, da kandidat opravi večtedenski preizkus brez plačila.
- **Pretirano dolga poskusna doba:** Oglas, ki zahteva poskusno dobo daljšo od zakonsko predpisane.
- **Nezakoniti pogoji:** Oglas, ki zahteva, da kandidati pristanejo na delo brez delovne pogodbe.
- **Prikrita diskriminacija:** Oglas, ki pod pretvezo išče "mlade in dinamične ljudi", s čimer posredno izključuje starejše.
- **Minimalna plača za visoko kvalificirano delo:** Oglas, ki ponuja minimalno plačo za zahtevno strokovno delo.

IŠČEŠ DELO

Finančni analitik

Podjetje išče mladega finančnega analitika, ki bo pripravljen presegati pričakovanja in delati v zelo uspešnem kolektivu. Začetna pozicija z možnostjo hitrega napredovanja

Delo v trgovini

Zaposlimo prijetno dekle za delo v trgovini z oblačili. Zahtevamo urejenost in komunikativnost, maksimalna starost 35 let. Izkušnje niso potrebne, začetek dela takoj.

Grafično oblikovanje

Potrebujemo kreativnega in prilagodljivega grafičnega oblikovalca za delo na več projektih hkrati. Delo v hitro spreminjajočem se okolju. Potrebna je pripravljenost na delo čez vikend, če je potrebno.

Grafično oblikovanje

Zaposlimo grafičnega oblikovalca z vsaj 5 leti izkušenj. Delo bo projektno, brez fiksne pogodbe, plačilo po uspešno končanih projektih, brez dodatkov za nadurno delo.

Računovodstvo

Zaposlimo mladega in dinamičnega računovodjo za delo v hitro rastočem podjetju. Pričakuje se, da bo kandidat reševal težave brez nadzora in prevzel odgovornost za več področij hkrati.

Delo v administraciji

Iščemo mlado in energično tajnico (do 30 let), ki bo skrbela za urejenost pisarne in poskrbela za dobro vzdušje. Izkušnje niso potrebne. Zaposlitev brez pogodbe v začetni fazi. Plačilo po dogovoru.

Učenje angleščine

Iščemo učitelja angleščine z najmanj 10 leti izkušenj. Obvezno naj kandidati prihajajo iz angleško govorečih držav.

Marketing

Ponujamo odlično priložnost za mlade v marketingu. Plačilo bo osnovano na uspešnosti, z možnostjo podaljšanja pogodbe po 6 mesecih. Priložnost za rast znotraj podjetja.

Ali najdeš kršitve ali 'red flags' v zgornjih oglasih za delo?

RAZGOVOR ZA SLUŽBO

Na kaj biti pozoren pri razgovoru za službo:

- **Zakonitost vprašanj:** Pozorno spremljaj, da vprašanja niso preveč osebna in ne kršijo zasebnosti (npr. starost, družinsko stanje, religija...).
- **Realistična pričakovanja:** Delodajalec mora opisati naloge realno, ne sme prikrivati morebitne prekomerne obremenitve.
- **Vprašanja o kariernih ciljih in možnostih napredovanja:** Pomembno je, da ti delodajalec omogoča rast in razvoj ter, da so tvoji karierni cilji usklajeni z delovnim mestom. Vprašaj o možnostih za karierni razvoj.
- **Varnost na delovnem mestu:** Preveri, ali ti delodajalec nudi ustrezno zaščito in varnost pri delu.
- **Ravnanje s sodelavci:** Poskusi razbrati, kakšna je kultura v podjetju – ali je spodbudna, podpirajoča in pravična.
- **Odgovornosti in delo izven uradnih ur:** Preveri, ali pričakujejo, da boš delal izven dogovorjenega delovnega časa.
- **Plačilo in pogodba:** Vedno vprašaj o plačilu in pogojih pogodbe.
- **Etičnost podjetja:** Pomembno je, da se podjetje drži visokih standardov pri poslovanju.

Primeri neprimernih vprašanj na razgovoru:

- Ali imate otroke oziroma načrtujete družino?
- Kakšna je vaša vera ali verska prepričanja?
- Kakšno je vaše zdravstveno stanje?
- Ste kdaj zanosili ali imate kakšne ginekološke težave?
- Koliko zasluži vaš zakonec?
- Ali imate kakšne dolgove?
- Ali uporabljate določena zdravila ali ste kdaj bili na rehabilitaciji?
- Katere politične stranke podpirate?
- Ali nameravate kmalu v pokoj?

POGODBA O ZAPOSLOITVI

ZDR-1 v 31. členu določa, da mora pogodba o zaposlitvi vsebovati:

- podatke o pogodbenih strankah,
- datum nastopa dela,
- naziv delovnega mesta oziroma vrsto dela, s kratkim opisom dela,
- kraj opravljanja dela,
- čas, za katerega je sklenjena pogodba o zaposlitvi, razlog za sklenitev pogodbe o zaposlitvi za določen čas in določilo o načinu izrabe letnega dopusta, če je sklenjena pogodba o zaposlitvi za določen čas,
- določilo ali gre za pogodbo o zaposlitvi s polnim ali krajšim delovnim časom,
- določilo o dnevnem ali tedenskem delovnem času in razporeditvi delovnega časa,
- določilo o znesku osnovne plače delavca v eurih ter o morebitnih drugih plačilih,
- določilo o drugih sestavinah plače delavca, plačilnem obdobju, plačilnem dnevu in o načinu izplačevanja plače,
- določilo o letnem dopustu oziroma načinu določanja letnega dopusta,
- dolžino odpovednih rokov,
- navedbo kolektivnih pogodb, ki zavezujejo delodajalca oziroma splošnih aktov delodajalca, ki določajo pogoje dela delavca, in
- druge pravice in obveznosti v primerih, določenih s tem zakonom.

PLAČILNA LISTA

Plačilna lista mora vsebovati naslednje podatke:

- podatki o plači,
- podatki o nadomestilu plače,
- povračila stroškov v zvezi z delom (npr. malica in kilometrina) in drugi prejemki, do katerih je delavec upravičen na podlagi zakona, kolektivne pogodbe, splošnega akta delodajalca ali pogodbe o zaposlitve (na primer dodatek za delovno dobo, dodatek za delo na praznik),
- obračun in plačilo davkov in prispevkov,
- plačilni dan,
- podatki o delavcu,
- podatki o delodajalcu.

Najpogostejše kršitve pri plačilnih listah:

- nepravilno obračunani stroški prevoza na delo in z dela,
- neizplačila dodatkov na delovno dobo,
- napačno obračunani dodatki do minimalne plače,
- kršitve pri izplačilu nadur,
- skrivanje nadur v stimulaciji.

ORODJA ZA RAZISKOVANJE OKOLJA IN SEBE

SWOT ANALIZA

SWOT analiza (ali matrika SWOT) je tehnika strateškega načrtovanja in strateškega upravljanja, ki se uporablja za pomoč osebi ali organizaciji pri prepoznavanju prednosti, slabosti, priložnosti in groženj, povezanih s poslovno konkurenco ali načrtovanjem projekta.

Notranji dejavniki

Moči so tisto, v čemer se posameznik odlikuje ali ima konkurenčno prednost pred drugimi.

Moči

S

Strengths

Šibkosti so dejavniki, ki jih lahko posameznik še izboljša.

Šibkosti

W

Weaknesses

Grožnje lahko negativno vplivajo na sposobnost posameznika, da doseže svoje cilje.

Threats

T

Grožnje

Opportunities

O

Priložnosti

Priložnosti so dejavniki, ki jih lahko posameznik izkoristi za dosego svojih ciljev.

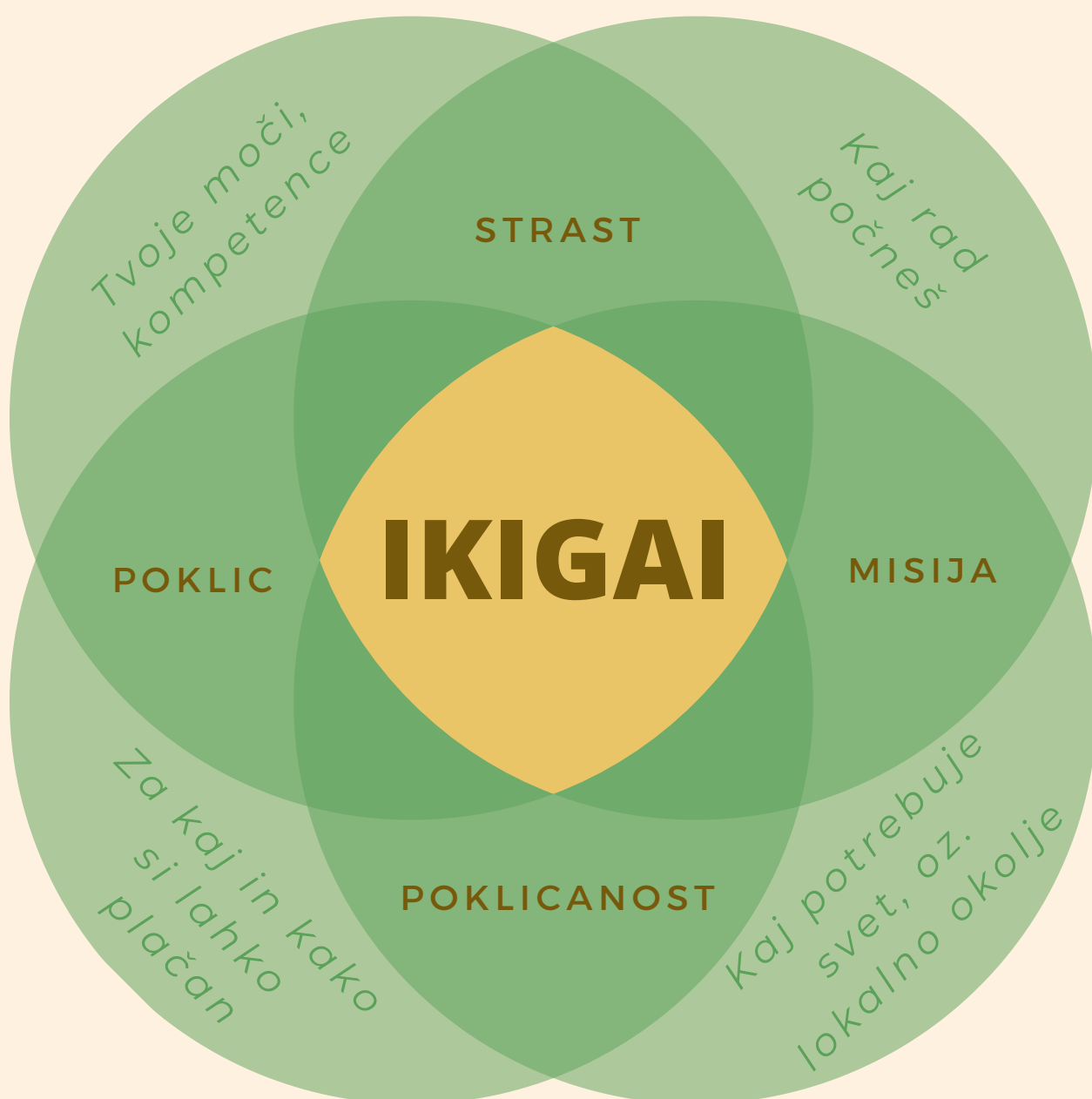
Zunanji dejavniki

IZPOLNI:

PREDNOSTI	
SLABOSTI	
PRILOŽNOSTI	
GROŽNJE	

IKIGAI

IKIGAI je japonski koncept, ki se nanaša na nekaj, kar daje človeku občutek namena, razlog za življenje.

IZPOLNI:

Tvoje moči, kompetence:	
Kaj rad počneš:	
Kaj potrebuje svet, oz. lokalno okolje:	
Za kaj in kako si lahko plačan:	

PEST(EL)

Analiza ekonomskih, sociološko-kulturnih in tehnoloških dejavnikov

P	• Fiskalna politika • Vladna dejavnost • Konflikti / pomoč • Davki		Politika
E	• BDP • Stopnja brezposelnosti • Menjalni tečaj • Inflacija		Ekonomija
S	• Sestava prebivalstva • Kultura • Religija • Življenski stil		Družba in kultura
T	• Dostop do tehnologije • Infrastruktura • Razvoj • Tehnološki trendi		Tehnologija
E	• Okoljevarstvo • Recikliranje • Navade konzumiranja • Proces izdelave		Naravno okolje
L	• Plače • Pravice • Dostojno delo • Inšpekcije		Zakoni

PORTERJEV MODEL PETIH SILNIC

Model petih silnic je orodje strateškega managementa, ki omogoča boljše razumevanje dinamik in ustvarjanja dobička gospodarskih družb znotraj panoge. Za razliko od nekaterih drugih bolj kvantitativnih metod se zanaša predvsem na kvalitativno oceno. Model je delo Michael E. Porter-ja, svetovno priznanega ekonomista, profesorja na Harvard Business School in avtorja vodilne literature s področja strateškega managementa.

VIRI IN LITERATURA

- **Hana Radilovič (urednica): Prekarnost: Bi radi, da nas razjahajo? Vzravnamo se!, Ljubljana 2021**
- **Gorazd Kovačič (urednik): Prezentizem in bolniško nadomestilo samozaposlenih, Zaključno poročilo projekta »Interdisciplinarna analiza problematike bolniškega nadomestila samostojnih podjetnikov«, Ljubljana, 2020**
- **Katarina Kresal Šoltes, Grega Strban, Polona Domadenik (uredniki): PREKARNO DELO Multidisciplinarna analiza, Ljubljana 2020**
- **Sindikat Mladi plus, Zavod BOB, Mladinski svet Slovenije in Zveza Škis: Priročnik za mladinske delavce SINDIKALNE VSEBINE Z METODAMI MLADINSKEGA DELA (delovna verzija)**
- **Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1): <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5944>**
- **Gibanje za dostojno delo in socialno družbo: <https://socialna-druzba.si/>**
- **Sindikat Mladi plus: <https://www.mladiplus.si/>**
- **Zavod za zaposlovanje (ZRSZ): <https://esvetovanje.ess.gov.si/>**
- **SPOT, Slovenska poslovna točka: <https://spot.gov.si/sl teme/analiza-poslovnega-okolja-in-konkurence/>**
- **DATA: <https://data.si/>**
- **Mednarodna organizacija dela (ILO): <https://www.ilo.org/>**